

fecta de *η* com *n*, com també ho deu ser *espartener* en un doc. val. de 1511, que esmenta el *DAG*. entenent-hi probablement a tort «ofici d'esparter»;³ un *Pere spardenyer Asensi* a CdPna. a. 1588 (Traver, *Antigs. CdPna.*, p. 450; recullo *espardeyér* fins a Guardamar, 1963). *Espardenyeria*. *Espardenyada*. *Espardenyot*. *Espardenyejar*. *Espardenyeta* joc que descriu detall. *AlcM* en el Nord del Princ., Penedès i Vinaròs, i que jo vaig veure jugar a la comarca de Gandia (Piles, 1962).

Esparcina, 'corda gruixuda per amarrar embarcacions' (*BDC* XII, 3; Ruyra): «el lloc on ens havíem aturat estava embarassat d'*esparcines*, cadenes i rodells, que no deixaven més que estrets caminals», «els llaguts, amb llurs veles esteses, m'oferien estatges obacs ---. Jo que me n'hi vaig; i, al punt que hi arribo --- vet allí l'avi Guixer assegut en unes *esparcines* dujades» (*Pinya de Rosa* II, 18; I, 45); documentat en català el 1331, *espartina*: «quatre *espartines* noves --- dues *espartines* menades» (doc. de les Drassanes cit. de Capmany pel *DAG*.) i com a *espersina* des de 1381 (dues cites ross. de 1381) (*InvLC*, s. v. *llibant* i *esparró*), amb una de 1394 i una de *spersins* el 1395 (ib.), de més a més *l'espersine* (al costat d'*estores d'espart*) en un inv. del lleny Sant Antoni, fet a Argelers el 1391 (Jal, p. 920b13, s. v. *lembus*), i en un doc. de Bna. de 1418: «prestà una *sparcina* --- per pujar la dita nau (mal llegit *clau*) --- metérem les tayes e les *esparsines*» (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 218).

També apareix el mot en el Nord d'Itàlia, on la documentació a penes es pot considerar anterior, tenint en compte la raresa de les nostres fonts nàutiques en el S. XIII: *sparzina* o *spazina* figura en un contracte venecià amb la marina francesa, de 1268 (per a la *nef Paradis*), *sparzine* 1321 i *sparzinela* 1365 que igual que l'anterior també deu ser venecià (aquest en la Tana, base veneciana a Grècia), i des de Venècia degué passar al grec modern *σπαλτσίνα*; mentre que Jal, s. v. *sparzina*, etc., no dona més que una cita genovesa més tardana (*sparcine*, a. 1441). Raó de més, la poca i tardana documentació a Gènova, per no creure que en català ens vingui d'Itàlia. Se n'ocupà repetidament Vidos (*ARom.* XVI, 1932, 260; *RLiR* IX, 325) per afirmar que l'ús que se n'ha fet algun cop en francès ve de l'italià.

Jal declara desconegut l'origen, tot proposant la traducció «cableau de sparton», i conjecturant que vingui de SPARTUM per haver estat un cordatge d'espart, ço que en conjunt podem donar com a versemblant. Però dir amb *AlcM* que ve «del llatí *SPARTEĪNA 'corda d'espart'» és suposar una base inadmissible en llatí (i amb inversemblant evolució fonètica, car passant això a *spartiĭna*, s'hauria reduït tot seguit a *spartina), com sigui que partint del ll. SPARTEUS 'fet d'espart' un derivat adjectiu hauria estat *sparteanus, i un derivat diminutiu haguera estat *sparteola.

L'etimologia en realitat resta incerta i ens podríem fins i tot preguntar si no deriva més aviat del grecollatí *spira* 'corda, cable' (Festus; grec en general) i més generalment 'espirals de moltes coses', sens dubte també 'dujada de cordes' (veg. supra Ruyra), car a condi-

ció que un derivat (aquest irreprotxable) *spīricīna s'hagués format aviat, l'evolució fonètica fins a l'alt-it. *sparzina* fóra ben correcta (dissim. *ī-i* > *e-i* i *erz* > *arz*) i fins en català (on justament la freqüència de la grafia antiga *espe-* fóra un argument favorable si bé no forçós). Essent provada la fecunditat de SPARTUM en romànic (i no de *spira*, almenys en aquest camp semàntic) preferiríem atènyer-nos a aquell. Si la repetida grafia *espartina* de 1331 estigués més comprovada (i no suspecta de ser mala lectura per *-cina*) tindríem bona raó per creure que fos la forma primitiva, alterada en *-c-* per la contaminació d'algun mot sinònim o connex, però reconec que no en veig que em facin peça.⁴

Fonèticament fóra acceptable una base *SPARTICĪNA, i en l'aspecte morfològic ben sostenible si bé no prou fundat, puix que si, com a diminutiu, tal formació fóra fàcil, partint d'un tema en *-is* o en consonant, no ho fóra gaire partint de *-us*, i amb base adjectiva, car no sé que hagi existit un *sparticus* (l'usa Virgili però només en sentit d'*espartà*). Com que *σπαρτιον* «petite corde en sparte ou genêt» ja es troba en grec segon Jal, potser podríem postular l'existència d'un descendent d'aquest, *esparço en el lèxic nàutic arcaic del mare nostrum, d'on fóra diminutiu el ven. *sparzina* i cat. *esparcina*. Dintre de tot potser és això la suposició menys forçada, per més que ben hipotètica.

Estribanco eiv. 'espartenya vella' (Villangómez, *Lli. d'Eiv.*, 69; PzCabr.); potser d'un mossàr. *espartenco (= *espartenya*), arabitzat en *āsbartango* pels moriscos pobres, i ultracorregit *bert* > *bret* i amb metàtesi, pels repobladors cat., en *estrib-*; car al capdavant derivar-ho de *estrebar* o *estrep* (cosa de cavallers) fóra més problemàtic semànticament i socialment; *estribancada*, *estribancar*.

¹ En l'una i en l'altra hi ha influència fonètica de l'àrab, veg. *E.T.C.* II, 225-8. Explicació del nom de l'*Espalmador* demostrable lingüísticament, i més natural que la rebuscada històricament i geogràfica, que suposa en aquest illot, desert i poc accessible, l'existència d'un espalmador o drassana, per més que consti que en aquest indret s'havien refugiat naus en tongades tempestuoses: la pretesa drassana que s'hi hauria fet és una mera llegenda etimològica, que ara m'inclino a rebutjar del tot. — ² A Benasc *espargates* (Ferraz, p. 56), encreuat amb el cast.-moss. *alpargatas*. — ³ *AlcM* dona *aspardeĭne*, com a pronúncia de 7 pobles des de Sort fins a Alcoi, però això deu ser err. tip. per *-ĭne*, altrament aquesta *-e* seria impossible tant a Sort-Tremp com a Sueca-Alcoi. — ⁴ Jal crida l'atenció cap a un mot neogrec *τρεσίλιον* o *τρεζίλιον* «fil de caret», «bitord»; però, sobretot ignorant l'etimologia d'això en grec, i no sabent que tingui antiguitat hellènica, l'escassa analogia semàntica no ens hi encoratja. També em sembla poc acostat en aquest sentit *BARCINA*.

Llista correlativa de derivats i compostos: *espartada*, *espartar* v., *espartar* coll., *Ills de l'Espart* o *s'Espartar*, *l'Espardell*, *l'Espalmador*, *espartejar*, *esparter*, *esparteria*, *espartera*, *La Spartereta*, *espartí*, *es-*